Ir a la versión castellana
.doc .htm .pdf

Versió catalana
.htm .doc

UN EVANGELI DELS "*ESCRIBES DE POBLE*"?

Els meus comentaris al capítol "*Jesús*" de EL DEVENIR DE UNA ILUSIÓN d'Alfredo Fierro (V)

La resposta d'Alfredo Fierro
al meu anterior comentari

Apreciado Alfredo:

Aquest cop no perderem temps per començar i passo a comentar aquest paràgraf teu.

> Con frecuencia las enseñanzas de Jesús son bastante pedestres, las de un maestro rural de la época. Sus parábolas, también en cuanto a moralejas, no llegan a la altura de las ficciones de Esopo y de otros antiguos fabulistas. Aunque las comparaciones son odiosas siempre, permítase opinar que la doctrina de Jesús no resiste la comparación con la atribuida a Sócrates o, en la propia tradición judía, a Qohelet, el autor del libro del Eclesiastés (siglo III a.C.), y a otros autores del corpus sapiencial de la biblia hebrea. Su perfil es el de un profeta o maestro religioso más bien rústico y poco original. Es para admirar no tanto su figura sino cómo llegó a suceder que llegara a convertirse en Dios.

El que posessis en una mateixa balança Jesús i Isop no m'ha causat cap estupor aquesta vegada.

Potser sí la primera vegada que vaig veure que ho feies a DESPUÉS DE CRISTO.

> Sin embargo, la moral de las parábolas de Jesús no suena especialmente elevada, ni original: lecciones de una sabiduría popular más bien prosaica, pedestre en ocasiones. Sean, o no, suyas todas ellas, las parábolas que se le atribuyen han sido sobrestimadas y contienen escasa enjundia religiosa. Aunque algunas de ellas se refieren al reino de Dios, su moraleja es tan de sentido común como la de los fabulistas de cualquier literatura. El Jesús de las parábolas es un pragmático, que no va más allá de Confucio o de Esopo.

Alguns podran acceptar -sempre de mala gana- que comparis Jesús amb aquests noms de la "*sabiduría culta*" de la Xina (Confuci) o de Grècia (Isop), però el que ho vulguis barrejar amb els essenis i no posis una doble "*ratlla vermella*" entre ell i els fariseus, aquests homes "*caricaturizados y denostados*" en els evangelis.

> La verdadera –limitada- estatura moral y religiosa de Jesús se hace patente en la comparación no ya sólo con la sabiduría culta de la lejana China o la más cercana Grecia, sino también con el propio judaísmo de su tiempo. La doctrina suya en los sinópticos no parece diferir mucho de la vigente entre los esenios e incluso entre los fariseos, por otra parte, caricaturizados y denostados.

No crec que l'adjectiu "*caricaturizados*" t'hagi vingut després de la lectura de

Una "*caricatura*",
pot ser "*Paraula de Déu*"?

Ja tinc dit que el "*Jesús dels evangelis*", al igual que Pau, podria haver exclamat:

Fil 3, 5 circumcidat el dia vuitè,
israelita de naixement,
de la tribu de [Benjamí],
hebreu i fill d'hebreus;
en l'observança de la Llei, fariseu

περιτομῇ ὀκταήμερος,
ἐκ γένους Ἰσραήλ,
φυλῆς Βενιαμίν,
Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων,
κατὰ νόμον Φαρισαῖος

I, com bon fariseu, era dels que creia, entre altres coses, en la "*resurrecció*".

D'acord, doncs, amb tu:

> Jesús pudo perfectamente haber sido un fariseo de la liberal y no legalista escuela de Hillel.

Gràcies a unes primeres lectures de Gerd Theissen (*Sociología del movimiento de Jesús*) o de Gerhard Lohfink (*La Iglesia que Jesús quería*) ja intentava allunyar-me de la imatge de Jesús com la d'un "*llanero solitario*" en combat ferotge contra tots els jueus, considerats com uns legalistes de por.

D'això ja et parlava en un dels "*extractes*" (*Jesús, el Liberador*), indicant que aquesta imatge comportava una doble "*ignorància*":

- D'una banda, ignora la pluralitat de grups que es consideraven "*seguidors de Jesús*" i que alguns d'ells van seguir observant certes "*legalitats*" jueves.
- D'altra banda, ignora la pluralitat d'"*escoles*" que existien dins del judaisme dels temps de Jesús, que podien portar les seves discussions als carrers i a les places.

I afegia una tercera "*ignorància*" que lliga bé amb el tema d'avui:

I una tercera "*ignorància*", la de les diferències existents entre el judaisme galileu i el judaisme judaïta o jerosolomità. John S. Kloppenborg al seu estudi sobre el DOCUMENT Q (Q. El evangelio desconocido).

- En defensa del moviment de Jesús, els artífexs de Q construeixen una noció d'Israel i dels seus herois èpics que se situen en oposició a Jerusalem, a la dinastia herodiana, als fariseus i als legistes.
- El conflicte de Q amb els fariseus i les seves pràctiques hieràtiques (puresa i delmes) representa una lluita entre la pietat autòctona galilea i una incursió d'influència judaïta i sacerdotal
- L'acitud ambivalent dels galileus respecte del temple i de la Torà judaita ajuda a entendre la peculiar retòrica de Q
  - ✓ No qüestiona la circumcisió (a diferència de Pau)
  - ✓ Ni l'observança sabàtica (a diferència de Marcos)
  - ✓ Suposa com a evident la diferència entre jueus i gentils (Q6, 33; 12, 30)
  - ✓ Critica els punts que eren objecte de controvèrsia entre la població galilea: les distincions relatives a la puresa (Q 11, 39-41), el pagament dels delmes (Q 11, 42), el paper de Jerusalem i el temple a l'economia social i religiosa del nord (Q 11, 49-53; 13, 34-35)
- Els "*ai de vosaltres*" de Q 11, 39-52 representen una forma de resistència a les pressions (probablement exercides mitjançant la presència periòdica de fariseus) per fer extensives a Galilea les formes judaïtes d'unes pràctiques orientades al temple
  - ✓ Q no rebutja de pla les distincions relatives a la puresa ni el pagament de delmes,
  - ✓ satiritza les pràctiques de puresa, summament específiques dels fariseus, que van adoptar el diferenciat règim de puresa de la casta sacerdotal de Judea
  - ✓ i oposa resistència a qualsevol expansió de pràctiques encaminades específicament a contribuir al sosteniment del temple del sud.
- El que és significatiu a Q 11, 39-41 i 11 42 és que els fariseus promouen un sistema diferenciat de puresa i pagament de delmes, i amb això reflecteixen els apetits "*rapaços*" dels interessos de l'elit,
- Els escribes de Q també es resistien a tot intent per imposar una visió d'Israel del sud i definida hierocràticament, en la qual els assumptes humans giraven al voltant d'un santuari central i els seus càrrecs sacerdotals.

Els documents evangèlics parlen d'aquesta ingerència centralitzadora provinent de Jerusalem sobre el judaisme galileu.

Mc 3, 22 Els escribes
que havien baixat de Jerusalem
deien que…

καὶ οἱ γραμματεῖς
οἱ ἀπὸ Ἰεροσολύμων καταβάντες
ἔλεγον ὅτι

Mc 7, 1 Es van reunir entorn d'ell,
els fariseus
i alguns fariseus
que havien vingut de Jerusalem...

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν
οἱ Φαρισαῖοι
καί τινες τῶν γραμματέων
ἐλθόντες ἀπὸ Ἰεροσολύμων·

I he dit que "*lliga bé*" perquè el tema que planteges de "*las enseñanzas de Jesús*" ens obliga a parlar, no d'"*evangelis*", sinó de "*documents evangèlics*". Ara, en el nostre cas, del "DOCUMENT Q", que ja ha sortit en cartes anteriors.

Per si algú encara no ho sap
El Document Q

Els adjectius que utilitzes ("*pedestres*", "*rústico*", "*poco original*", "*las de un maestro rural de la época*") serien –n'estic ben segur- acceptats per John S. Kloppenborg, l'autor de Q. EL EVANGELIO DESCONOCIDO, publicat per Sígueme ek 2005 (títol original: EXCAVATING Q: THE HISTORY AND SETTING OF THE SAYINGS GOSPEL, 2000).

Convé assenyalar que no totes "*las enseñanzas de Jesús*" ens arriben a través del DOCUMENT Q. Com bé assenyales hi ha les paràboles, aquelles que "*no són dignes ni de deslligar-li la corretja de les sandàlies*" a les d'Isop.

Portat pel meu afany "catequístic" he dedicat un parell d'horetes a confeccionar una taula sobre les paràboles (taula que podria i hauria de ser força millorada).

Si la vols veure ja...

Anem al DOCUMENT Q, aquesta col·lecció de dites o sentències, escrita en grec, que, tant Mateu com Lluc (bé, els que s'amaguen sota aquests noms) tenen damunt la taula mentre van escrivint els seus evangelis.

Una primera pregunta seria: aquesta col·lecció recull dites de Jesús o és la que proporciona als evangelistes unes dites que ells posen en boca de Jesús?

> Observem que algunes d'aquestes dites (per exemple, la *dels últims i primers*) tenen un context diferent.

A aquesta pregunta, com pots suposar, els uns responen una cosa i els altres responen l'altra. I com a exemple d'aquests darrers:

- era el producte d'un moviment sectari jueu localitzat a Galilea que predicava un regne de Déu que s'acostava,
- que va anar compilant en el temps i en diferents etapes diverses dites o sentències,
- mostrant una estreta similitud entre aquestes màximes i l'escola filosòfica grega coneguda com a cinisme,
- un moviment de contracultura de l'època propalat per predicadors cínics errants.
- No hi ha necessitat d'imputar aquestes dites a Jesús; elles semblen més el producte duna escola o estil de vida,
- les dites profètiques en la seva forma original no haurien contingut menció d'un Jesús com a font o proclamador d'aquestes.

- Ells eren pronunciaments de la comunitat mateixa i dels seus ensenyaments tradicionals, considerats com a inspirats per la *Saviesa* de Déu.

Però per al tema d'avui (*Kloppenborg acceptaria fàcilment els teus adjectius*) hem d'intentar situar aquesta "*comunitat*" (*die Q-Gemeinde*) o, més aviat, aquesta "*gent*" (*Q-Gruppe*): el lloc geogràfic, la ubicació social, l'orientació teològica.

> El primer a rebutjar el terme "*Gemeinde*" ("església" o "comunitat") va ser, el 1972, Paul Hoffmann (*Studien zur Theologie der Logioquelle*).

Per no allargar-me em permetràs que passi directament a les conclusions de Kloppenborg, saltant-me el seu estudi crític d'autors anteriors: Gerd Theissen, Paul Hoffmann, Luise Schottroff, Anthony Blasi, L. Michael White, Dieter Zeller, Risto Uro, Migaku Sato, Leif E. Vaage, Burton Mack, Richard Horsley, Ronald Piper.

> Ara m'adono que, al llarg dels anys, m'he anat fent ressò de les diverses opinions d'alguns d'aquests autors sense cap esperit crític, ignorant que potser unes no eren compatibles amb les altres.

Segons Kloppenborg, el DOCUMENT Q sorgeix

- del sector inferior dels escribes de ciutats i pobles,
- aquelles persones que diàriament escrivien acords de préstec, arrendament, matrimoni, divorci
- i que diàriament entraven en contacte amb la pobresa i amb l'explotació dels procediments judicials,
- que, encara que no manquen de destresa, no procedeixen de les capes superiors de l'estament dels escribes.
- Eren els notaris i escribes de pobles i ciutats menors, els quals no s'han de situar gaire alt a l'escala professional,
- però, dins de la vida del poble, eren els més conscients de molts dels assumptes que preocupen la gent Q.

Potser algú dels que ens llegeixin es pregunti, en la seva ignorància, si realment existien aquests "*escribes de poble*". Ignoraria que dos dels fills d'Herodes…

> …en el regnat del qual Mateu situa el naixement de Jesús, mentre Lluc situa el naixement de Jesús en els temps d'un empadronament per decret d'August, que es produiria quan, després de la deposició d'Arquelau, Judea i Samaria passen a ser província procuratoriana. Aquest empadronament no afectaria Galilea. És curiós que comencem a comptar els anys a partir d'una data ben incerta.

…havien pensat venjar-se dels seus altres germanastres enviant-los a exercir de κωμογραμματεῖς.

Κώμη, -ης : aldea, poble
Γραμματεὺς, -έως: escriba

Ignorància que els permet parlar d'aquestes coses i d'aquests temps sense haver llegit Flavi Josep.

> Berenice va explicar tot això a Salomé entre plors i va afegir que els partidaris d'Alexandre havien anunciat que, quan arribessin al poder, posarien a treballar les mares dels altres germans en els telers amb les

esclaves, i a ells com a escribes dels pobles, i així es burlarien de la bona educació que havien rebut.

> Τοῦτο κλαίουσα τῇ Σαλώμῃ διήγγειλεν ἡ θυγάτηρ, προσετίθει δ' ὅτι καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τὰς μὲν μητέρας ἀπειλοῖεν οἱ περὶ Ἀλέξανδρον, ἐπειδὰν παραλάβωσιν τὴν βασιλείαν, ἱστουργοὺς ἅμα ταῖς δούλαις ποιήσειν, αὐτοὺς δὲ κωμῶν γραμματεῖς, ἐπισκώπτοντες ὡς πεπαιδευμένους ἐπιμελῶς.

Guerra dels jueus
I, 479

…i que amenaçaven que, si alguna vegada arribaven al govern, dels fills que Herodes va tenir amb altres esposes farien escribes dels pobles.

> διαπειλοῦσιν, εἰ τύχοιεν αὐτοί ποτε τῆς ἀρχῆς, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἄλλων γυναικῶν παῖδας Ἡρώδῃ γεγενημένους κωμογραμματεῖς καταστήσειν.

Antiguitats dels jueus
XVI, 203

És el petit funcionari de poble, en alguna traducció francesa el "*greffier de village*", terme que el meu *PETIT LAROUSSE*, una herència dels meus anys del Txad, ho explica d'aquesta manera:

> Officier ministériel chargé de donner l'authenticité aux actes d'un jutge et d'assister cel·lui-ci dans l'exercice de ses fonctions,

I en anglès ho tradueixen per "*country schoolmasters*", expressió que es tradueix per "*mestres rurals*".

> Puc tenir un record adolescent d'aquests "*escribes de poble*". A mitjans dels cinquanta, amb dos o tres anys ja de batxillerat (al millor col·legi d'Espanya, el San José de Valladolid dels pares jesuïtes), a Avilés, el meu pare ens va enviar a posar un telegrama. En arribar a l'oficina, un senyor s'oferia per escriure'l… Era el κωμῶν γραμματεῖς

I aquests "*escribes de poble*" es dirigeixen "*a personas que vivían en (o próximas a) una situación de mera subsistencia, que experimentaban el conflicto, endémico en la vida de ciudades y pueblos, y también las presiones esporádicas provocadas por la prestación personal, los tributos y otras exacciones*".

Alguns dels consells d'aquests "*escribes de poble*" encara poden ser útils després de més de dos mil anys: "*Abans d'anar al jutge, procura arreglar-ho com puguis…*"

Potser, a més dels teus adjectius, els podem qualificar com a "*ensenyaments de supervivència*", tant per als col·lectius rurals com per als individus.

Si vas a l'índex d'EARLY CHRISTIAN WRITINGS, veuràs que els dos primers documents, datats entre el 40 i el 80, són Passion Narrative i Lost Sayings Gospel Q. Del primer ja vaig parlar a la carta anterior atribuint-lo, seguint Crossan, a un grup "*summament culte i erudit*": serien catedràtics d'universitat. Del segon document els autors serien "*mestres de primària*" de l'escola pública.

I ara puc fer l'exegesi d'aquest text que molts repeteixen sense saber d'on procedeix, presentant-ho com si fossin paraules del mateix Jesús, personificació de la Saviesa (Σοφία) arremetent contra els savis (σοφοὶ). (Lc 10, 21 / Mt 11, 25-26)

Lc 10, 21

T'enalteixo, Pare,
Senyor del cel i de la terra,
perquè has amagat tot això
als savis i entesos.
i les has revelat als petits.
Sí, Pare,
així t'ha plagut de fer-ho.

ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ,
κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς,
ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·
ναί, ὁ πατήρ,
ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου.

Els "*savis i entesos*", no seran els "*summament cultes i erudits*" de què parla Crossan? Els "*petits*" (els "*senzills*", els "nens", com vulguem traduir el νήπιος grec), no seran els "*escribes de poble*", els autors del DOCUMENT Q?

Et deixo ja, que me'n vaig allargant més del compte, però pots seguir llegint, si et ve de gust, el meu *In memoriam* en record de Gonzalo Haya, un d'aquests "*savis i entesos*", que cada any a Lamiarrita, vingués a tomb o no, solia citar aquest text.

Llençar pedres
sobre la seva pròpia teulada